

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סיום סוגיית איסורים שנאמרו בלשון אכילה

(כ"ג א') (ומקשה) והרי שרצים דרחמנא אמר¹ "(וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ) שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל", וּתֵּן (שביעית ז,ד):
ציידי חיה ועופות ודגים, שנזדמנו להם (באקראי)² מינין טמאין, מותרין למוכרן לנכרים (והרי בין לחזקה בין לרבי
אבהו, "לא יאכל" כולל איסור הנאה).

(ומתרץ) שאני התם דאמר קרא³ "(וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה) לָכֶם", שלכם יהא (גם להנאה).

(ומקשה) אי הכי, אפילו לכתחילה נמי!

(ומתרץ) שאני התם דאמר קרא "יִהְיֶה", בהוייתן יהו (יישאו באיסורם).

(כ"ג ב') מכדי אותבינהו כל הני קראי ושנינהו, חזקה ורבי אבהו במאי פליגי⁴? בחמץ בפסח ואליבא דרבנן⁵,
בשור הנסקל ואליבא דדברי הכל. חזקה נפיק ליה מלא יאכל, ורבי אבהו נפיק ליה מנבילה⁶.

מכדי, בין למר ובין למר אסורין בהנאה, מאי בינייהו? איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה⁷. חזקה סבר
(המילים) "לא יאכל" למעוטי הני (חמץ בפסח ושור הנסקל, לאוסרן בהנאה). "אותו" (שנאמר לגבי טריפה) למעוטי חולין
שנשחטו בעזרה (לאוסרם בהנאה). רבי אבהו סבר (אין חילוק בין "לא יאכל", ו"לא יאכל", ואיצטריך) "אותו" למעוטי הני
(חמץ בפסח ושור הנסקל לאוסרם בהנאה). חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא נינהו⁸.

שיטות הראשונים

תוקף איסור סחורה במינים טמאים: דעת תוספות, אור זרוע, רא"ש, ותשב"ץ, שהאיסור הוא מהתורה. ותרומת הדשן
כתב בשם גליון תוספות שהאיסור הוא מדרבנן (שמא יבוא לאכלם). והלימוד מ"יהיו" הוא אסמכתא בעלמא. וכן נראה
מדברי הרשב"א⁹.

¹. ויקרא, פ' שמיני, יא,מא.

². דווקא שנזדמנו דלא מצרכין להו להפקירן; אבל לכתחלה אסור לחזר אחריהן, כדתנן התם במסכת שביעית (פרק שביעי משנה ג):
אין עושין סחורה לא בנבילות וטריפות, ולא בשקצים ורמשים. רש"י.

³. ויקרא, פ' שמיני, יא,מא.

⁴. לפי רבי אבהו בכל מקום שנאמר "לא תאכל", כולל איסור הנאה. אבל את כל המקורות יישב רבי אבהו שמותרים בהנאה, ולא מצינו
באחד מכולם שהחמיר בו רבי אבהו ויאמר שאסור בהנאה ולחזקה לישתרו, אלא דבר האסור, אסור לדברי שניהם. והמותר, מותר
לדברי שניהם.

⁵. דפליגי עליה דרבי יוסי הגלילי, דאמר לעיל חמץ בפסח מותר בהנאה.

⁶. מדאיצטריך קרא למישרי נבילה, ואי הוה כתיב לא תאכל נמי הוה מיתסרי. רש"י.

⁷. ואליבא דרבי יהודה דאמר מנבילה לא מצי למיגמר, דלדברים ככתבן אתא. רש"י.

⁸. פסק ההלכה לגבי חולין שנשחטו בעזרה, התבאר לעיל, סוגיא קודמת, בשיטות הראשונים.

⁹. אמנם הט"ז (יו"ד קיא, ס"ק א) דן בדבריו, וביאר שסובר שהאיסור מהתורה, אלא שהבין הרשב"א שהדבר מסור לחכמים שהם יבחרו
מה אסור ומה יהיה מותר (דוגמת מלאכה בחוה"מ). עיי"ש. ובדעת הרמב"ם דנו האחרונים (ראה שו"ת נודע ביהודה מהדו"ת יו"ד סי'
סב). ולעניין הלכה, נחלקו בזה הפוסקים, וראה באריכות בשו"ת יביע אומר (ח"ח, יו"ד סי' יג, אות ב). מקורות - תוספות (כ"ג א', ד"ה
אמר קרא). רא"ש (בבא קמא ז,ג). תרומת הדשן (סי' ר). רשב"א (שו"ת ג,רכג). אור זרוע (הל' ערלה סי' של). תשב"ץ (שו"ת ח"ג סי'
סי' יא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איסור סחורה בדברים אסורים באכילה: כתב המרדכי בשם רבינו יחיאל שאסור לעשות סחורה בדבר האסור באכילה ובדבר טמא⁴⁰. וכן דעת הרמב"ם. חוץ מן החלב⁴¹. ובשם ראבי"ה כתב המרדכי, דמותר לעשות סחורה בדבר טמא⁴². והשו"ע⁴³ פסק כרמב"ם.

סחורה שלא לצורך אכילה: כתבו הראשונים בשם הירושלמי, דסוסי חמורים וגמלים, דסתמייהו למלאכה, מותר לעשות בהם סחורה. דעת רבינו תם והאגודה, שאף דברים שהם לאכילה, אם מוכרם כדי למשוך עורות בשומנם, שרי. והרשב"א אסר⁴⁴. והשו"ע⁴⁵ סתם שדבר המיוחד למאכל, אסור בסחורה.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות מאכלי גויים, סי' קיז)

א. כל דבר שאסור מן התורה, אף על פי שמתר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל, אסור לעשות בו סחורה, או להלוות עליו (ת"ה סימן ר') ואפלו לקנותו להאכילו לפועליו גויים אסור (כך משמע מבית יוסף מהגהות מיומני פ"ח דמאכלות אסורות), חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: יעשה לכל מלאכה (ויקרא ז, כד). ואם נזדמנו לציד חיה ועוף ודגים טמאים, (וכן מי שנזדמנה לו נבלה וטרפה בביתו) (טור), מתר למכרם ובלבד שלא יתכון לכך.
הגה: וצריך למכרה מיד, ולא ימתין עד שתהא שמנה אצלו (בית יוסף בשם א"ח). וכן מתר לגבות דברים טמאים, בחובו, מן הגויים, דהוי כמציל מידם (רשב"א בתשובה). ואסור למכר לגוי נבלה בחזקת כשרה (טור). ועין בחשן המשפט סימן רכ"ח.
וכל דבר שאין אסורו אלא מדבריהם, מתר לעשות בו סחורה.

(רצב).

⁴⁰ וראה מדתנן במסכת שביעית (ד, ז) צדי חיה ועופות שנתמנה להם מינים טמאים, מותרים למוכרם; ודוקא נתמנו, אבל לא נתמנו אסור. וכן מוכח בירושלמי דשביעית.

⁴¹ כמש"כ (ויקרא, צו, ז, כד), "וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלהו".

⁴² והביא ראה מפרק כל הבשר (ק"ו א') מים ראשונים האכילו בשר חזיר. ואכסנאי יהודי הוה התם. וכתב הב"י, ודברי רבינו יחיאל עיקר. וכן דעת הפוסקים. וההיא דהאכילו את החזיר אינה ראייה, דאיכא למימר ישראל רשע הוה. ועוד, דאיתא במדרש (רבה בלק פרשה כ אות כא) דבימי השמד היה, ובפרהסיא היו מחזיקים עצמם לגויים.

⁴³ יו"ד קי"א. וכתב בפתחי תשובה (ס"ק א) עיין בספר פרי תואר שמתיר את הדם לסחור בו, כיון דאיתקש למים. ועיין בתשובת נודע ביהודה (תניינא חיו"ד סי' ס"ב) שהסכים עמו ע"ש. וכן כתב תשובת חת"ס (סימן ק"ו), והוסיף עוד דהוא הדין אבר מן החי, דאיתקש לדם. עוד הביא בפתחי תשובה (ס"ק ב) מחלוקת אחרונים אם מותר לכתחילה לקנות פירות מתולעים כדי למוכרן לגויים. מקורות - מרדכי (ריש פרק כל שעה, סי' תקמד). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות ח, טז).

⁴⁴ שכל שהוא מן הדברים שמגדל אותם אדם לאכילה, כחזיר ושאר מינים האסורים בבהמה ועוף, ושאיין רובן עומדים לתשמישם, אסור לעשות בהם סחורה, גזירה שמא יבוא לאכול מהם. יצאו חמור וגמל, שאין אדם מגדל רובם לאוכלו, אלא למלאכתו. וכמבואר בירושלמי.

⁴⁵ יו"ד קי"א. והש"ך (ס"ק א) כתב, דמלשון המחבר שכתב אם הוא דבר המיוחד למאכל כו' משמע כרשב"א. וכן פסק בעט"ז להדיא. ויש לדחות דהכי קאמר, אם הוא דבר המיוחד לעולם לאכילה, לאפוקי אם יחדו שלא לצורך אכילה (ושכן משמע בב"י ד"ה כתב הרמב"ם כו'). עיי"ש. מקורות - רבינו תם (הו"ד בתוד"ה לא יגדל, בבא קמא פ"ב ב'). רשב"א (שו"ת ח"ג סי' רכג). אגודה (בבא קמא פ"ב ב').